

ศึกษารูปแบบการดำเนินงานขับเคลื่อน โครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ของคณะสงฆ์จังหวัดหนองคาย

พระราชนทร์ วิจารณ์, ผศ.ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บทนำ

ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๔๔) เป็นต้นมา มุ่งยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น กรอบแนวคิดการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๑ จึงมีแนวคิดที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๘-๑๐ โดยยังคงยึดหลักการปฏิบัติตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกภาคส่วน ทุกระดับ ยึดแนวความคิดการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” นับว่าเป็นแนวคิดในการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม และสามารถสร้างความยั่งยืนได้ แต่เนื่องจากในช่วงแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ประเทศไทยประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ประกอบกับการแพร่ขยายของข้อมูลในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้การดูแลและป้องกันเด็กและวัยรุ่นจากค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์เป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะในเรื่องเพศ และการค้ายาเสพติด ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนเสื่อมลง การก่ออาชญากรรม และปัญหาทางเพศก็มีในหลายรูปแบบ (สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐) การแก้ไขปัญหาจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก และเป็นการแก้ที่ปลายเหตุมากกว่าประกอบกับการสื่อสารในโลกยุคโลกาภิวัตน์ อีกทั้งยังมี ๒ ปัจจัยสำคัญด้วย กล่าวคือ

๑) นักธุรกิจนักการเมืองและบุคลากรในสายอาชีพอื่นๆ ที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จในสังคมไทย มักจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวทางสากลสูง คือ มุมนานะ บากบั่น อดทน เน้นการแข่งขันกับผู้อื่นและมาตรฐาน เพื่อทะยานสู่ความสำเร็จ มีความคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นและสังคมน้อย บุคคลเหล่านี้เป็นตัวแทนทางสังคมที่สำคัญต่อเยาวชน

๒) วิถีชีวิตสังคมไทยที่เปลี่ยนไปทำให้สถาบันสำคัญในสังคม คือ ครอบครัว การศึกษาและศาสนา มีบทบาทน้อยลงในการอบรมเลี้ยงดู ปลูกฝังค่านิยม และคุณธรรม ดังนั้น การแก้ปัญหาในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม จึงควรดำเนินการในลักษณะของการป้องกัน และสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุมากกว่า การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สถาบันการศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนจะต้องตระหนักและหาวิธีการดำเนินการให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม โดยดูที่บริบทของสังคมไทยในปัจจุบันเป็นส่วนประกอบ

จากสถานการณ์ประเทศไทยในห้วงเวลาที่ผ่านมา บ้านเมืองได้ประสบปัญหามากมาย ประกอบด้วยการกระทำผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุข การแตกแยกทางความคิด การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดสติ จิตสำนึก ศีลธรรม และคุณธรรมจริยธรรมความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุและเทคโนโลยี ความทันสมัยมีผลทั้งทางบวกและในขณะเดียวกันผลในทางลบก็ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น การทำร้ายกันจนถึงแก่ชีวิตหรือการเบียดเบียนกัน การฉ้อราษฎร์บังหลวง การล่อลวงละเมิดทางเพศ การไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกัน และการดื่มสุราหรือเสพยาเสพติด เป็นต้น จึงเป็นเหตุทำให้ประเทศไทยเกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม และจริยธรรม ทำให้ผู้คนห่างเหินทางศาสนา ขาดการศึกษาและการอบรมที่ดีด้านจิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็กและเยาวชนไทย ซึ่งจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่และเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคต ดังจะเห็นได้จากตัวเลขการรับแจ้งและจับกุมคดีอาญา ๕ กลุ่ม ในปี ๒๕๕๐ ที่ผ่านมา โดยกองพัฒนาการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้^๑

กลุ่มที่	รายการคดีอาญา ๕ กลุ่ม	รับแจ้ง(คดี)	จับกุม(คดี)
๑.	คดีอุกฉกรรจ์ สะเทือนขวัญ ได้แก่ ฆ่าเจตนา, ปล้นทรัพย์, ชิงทรัพย์, ลักพา, วางเพลิง	๗,๙๙๗	๓,๖๙๗
๒.	คดีประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย และเพศ ได้แก่ ฆ่าเจตนา, ฆ่าไม่เจตนา, โดยประมาท, พยายามฆ่า, ทำร้ายร่างกาย, ข่มขืน	๓๙,๔๖๑	๑๙,๒๑๗
๓.	คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ได้แก่ ลักทรัพย์, ชิงทรัพย์, ริดเอาทรัพย์, ทรัพย์, ชิงทรัพย์, ปล้นทรัพย์, รับของโจร, ทำให้เสียทรัพย์	๗๓,๐๖๘	๓๐,๘๔๙
๔.	คดีที่น่าสนใจ ได้แก่ จักรยานยนต์, รถยนต์, โศกกระป๋อง, เครื่องมือ, ปล้นแท็กซี่, ข่มขืนฆ่า, เรียกค่าไถ่, ฉ้อโกง, ยักยอก	๔๔,๑๕๘	๘,๔๓๔
๕.	คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ได้แก่ อาวุธปืน, การพนัน, ยาเสพติด, ค้าประเวณี, วัตถุลามก		๒๘๔,๑๓๔
	รวมการรับแจ้งและจับกุมคดีอาญา ๕ กลุ่ม ในปี ๒๕๕๐	๑๖๔,๖๘๔	๓๔๖,๓๓๑

^๑ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, รายงานการรับแจ้งและจับกุมคดีอาญา ๕ กลุ่ม, กรุงเทพมหานคร, [ออนไลน์], (แหล่งที่มา) : http://statistic.police.go.th/stat/๔๐_๕๐/MONTH๕๐.xls, [๖ สิงหาคม ๒๕๕๘]

ถ้าเราสังเกตจากตัวเลขจำนวนคดีอาญา ๕ กลุ่มข้างต้น ในปี ๒๕๕๐ มีผู้แจ้งถึง ๑๖๔,๖๘๔ คดี เป็นตัวบ่งชี้ถึงเครื่องมือที่สังคมใช้ ไม่สามารถจัดระเบียบให้กับสังคมได้ ทั้งนี้อาจจะเกิดขึ้นจากความขัดแย้งระหว่างกฎหมายกับความมุ่งหวังของคนในสังคม กลุ่มคนในสังคมมีผลประโยชน์ มีหน้าที่ตามสถานภาพ และมีบทบาทที่ขัดแย้งกัน และยิ่งจะเห็นได้ชัดเจนขึ้น ถ้าเราดูตัวเลขผลการจับกุมคดีอาญา ๕ กลุ่ม เมื่อพิจารณาจากผลการจับกุม พอจะกล่าวได้ว่ากฎหมายสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น นอกจากกฎหมายที่ควบคุมปัญหาได้เพียงระดับหนึ่งนั้นกลุ่มจารีตประเพณีหรือสถาบันพื้นฐาน ในสังคมอาจจะมียุทธศาสตร์ไม่มากพอที่จะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ กลุ่มหรือสถาบันต่างๆ อาจจะบกพร่องในการให้การอบรม สร้างความรู้เกี่ยวกับระเบียบแบบแผนของสังคมก็เป็นได้ ทั้งนี้พบว่า รากเหง้าแห่งปัญหาที่แท้จริงคือการที่คนในสังคมขาดการกล่อมเกลาคิดใจ และปลูกฝังในเรื่องศีลธรรม จริยธรรม จนทำให้ความสำนึกต่อหน้าที่ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี การใช้สติพิจารณาอย่างคิด ลดน้อยถอยลงและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกที่ไม่เหมาะสม กอปรกับสภาพแวดล้อมรอบตัวของคนในสังคมที่ยุ่ย ส่งเสริมชักจูง และโน้มนำอย่างต่อเนื่องด้วยรูปแบบที่มีการพัฒนาอย่างหลากหลาย ทำให้ยากต่อการควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคคนในสังคมให้สัมฤทธิ์ผลได้ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เว้นแต่คนในสังคม จะถูกจัดระเบียบทางความคิด จนมีจิตใจที่ใฝ่ดีและมีพลังใจที่เข้มแข็งสามารถเป็นภูมิคุ้มกันเหตุปัจจัยในทางเสื่อมที่จะเข้ามาทำลายคุณภาพชีวิตที่ดำรงได้ด้วยหลักธรรมทางศาสนา^๒ แต่ในขณะเดียวกัน จุดแข็งอย่างหนึ่งของสังคมไทย ก็คือ การมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติและได้รับการยอมรับโดยพฤตินัยว่า ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา จากข้อมูลระบุว่าประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ มีวัดทางพุทธศาสนากว่า ๓๐,๐๐๐ วัด มีพระภิกษุกว่า ๓๐๐,๐๐๐ รูป สามเณรกว่า ๑๐๐,๐๐๐ รูป มีพุทธศาสนิกชนประมาณ ๙๐ เปอร์เซ็นต์ที่ประกาศเป็นพุทธมามกะ ในรัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้พระมหากษัตริย์เป็นพุทธมามกะอีกด้วย

นอกจากนี้วัดและชุมชนยังได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันมาเป็นเวลาช้านาน จนนับได้ว่าวัดและชุมชนต่างก็มีความผูกพันต่อกันเป็นอย่างดีจนกล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางจิตวิญญาณ และทุนทางวัฒนธรรม ในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้น บ้าน วัด โรงเรียน จึงเป็นทุนมรดกทางสังคม ที่มีมาคู่สังคมไทย สถาบันทั้ง ๓ จึงมีความสัมพันธ์ในทางสังคม และเป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชนทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แม้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย แต่สังคมไทยก็มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมาตลอดจนถึง

^๒ กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือการดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ. ๒๕๕๖, หน้า ๒๒.

ปัจจุบัน ดังปรากฏในข่าวสะเทือนขวัญและจิตใจคนไทย ที่มักจะมีการเบียดเบียนชีวิตทรัพย์สินฉ้อโกง หลอกหลวงกันและกันอยู่เสมอตามสถิติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ทั้งนี้ก็เป็นเพราะการที่ผู้คนในสังคมขาดศีลธรรม จริยธรรมที่ดีเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาในสังคมดังกล่าว สังคมจึงต้องมีข้อตกลงร่วมกัน เรียกว่า บัญญัติของสังคม ซึ่งหมายถึง กติกา และระเบียบของสังคม เพื่อที่จะทำให้สังคมมีความสุข มีระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อควบคุมความประพฤติของคนให้อยู่ในกรอบเดียวกัน เพราะคนเราจะต้องอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทั้งในมนุษย์และสัตว์เหล่าอื่น หากขาดสิ่งดังกล่าวคนก็ไม่อาจพัฒนาไปสู่คุณธรรมที่สูงกว่าได้ คนและ สัตว์เดรัจฉาน ย่อมมีการกิน การนอน การสืบพันธุ์ และการกลัวภัยเสมอกัน แต่สิ่งที่ทำให้คนต่างจาก สัตว์เดรัจฉานนั่นก็คือ ธรรม และสิ่งที่จะนำคนให้เข้าถึงธรรมได้นั่นก็คือระเบียบกฎเกณฑ์ หรือทาง พระพุทธศาสนาเรียกว่า ศีล ศีลเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานแรกของพระพุทธศาสนา หรือจะกล่าวอีก อย่างหนึ่งว่าเป็นข้อปฏิบัติของความเป็นคนก็ได้ คนเราจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นมิใช่ว่าจะเกิดมา มีรูปร่างหน้าตาเป็นมนุษย์เท่านั้น จะต้องมามีธรรมคือศีล ๕ สำหรับมนุษย์อีกด้วย^๓

ศีล ๕ เรียกว่า อาคาริยวินัย คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดกายและวาจาของผู้ครองเรือนท่านรวม ศีล ๕ จำนวน ๔ ข้อ คือ ปาณาติบาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไปทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ กาเมสุมิจฉาจาราเวรมณีเจตนางดเว้นจาก ประพฤติผิดในกาม มุสาวาทาเวรมณี เจตนางดเว้นจากกล่าวเท็จ ไว้ในกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ^๔

มนุษยธรรม คือ หลักปฏิบัติของมนุษย์ หรือทำให้เกิดเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ คือเป็นสัตว์บุรุษ ดังข้อความที่พระพุทธเจ้าตรัสพอสรุปได้ว่า บุคคล เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์เป็นผู้ละเว้นขาดจาก การลักทรัพย์ เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุรา และเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท ย่อมเสวยสุขสมนัสในปัจจุบัน^๕ สัตบุรุษในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาด จากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม^๖

คณะสงฆ์โดยเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบสันติสุข มีความ

^๓ พระมหาสำรวย ญาณสำโร. (พินดอน), การศึกษาผลกระทบจากการกล่าวละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคม ไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

^๔ มงค. (ไทย) ๒/๙๓-๙๔.

^๕ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๕๓/๒๕๙-๓๐๐.

^๖ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๙๒/๑๐๘,๓๗๗/๔๒๖.

สามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล ๕ มาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเพื่อสร้างความปรองดอง ความสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ให้แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ด้วยการให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกัน ดำเนินการทำให้ประชาชนมีความรักสามัคคีกัน โดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะพาประเทศชาติก้าวไปข้างหน้าอย่างปลอดภัยยั่งยืน

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานราชการที่มีภาระหน้าที่ในการส่งเสริมให้สังคมไทยมีคุณธรรม จริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา จึงได้กำหนดโครงการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนโดยทั่วไป ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้กับตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ภายใต้โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” โดยการขับเคลื่อนการดำเนินงานในลักษณะการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และราชการทุกภาคส่วนของประเทศ ดังที่เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ได้ประทานโอวาทไว้ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ความว่า “อันว่าศีล ๕ เป็นการสำคัญของมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

จังหวัดหนองคายประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย เป็นรูปแบบเฉพาะของคนหนองคาย ภายใต้ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมอันสวยงาม ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งที่รุนแรงในหมู่ประชาชน ถึงแม้ในช่วง ๔-๕ ปี ที่ผ่านมาประชาชนอาจมีความคิดเห็นทางการเมืองที่ต่างกันบ้างแต่ก็ไม่มี ความรุนแรงใดๆ เกิดขึ้น ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายาวนาน และที่สำคัญของจังหวัดหนองคาย มีดังนี้ บั้งไฟพญานาค งานนมัสการหลวงพ่อบุญรอดเจ้าองค์ตื้อ งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ งานบุญบั้งไฟ งานแห่เทียนเข้าพรรษา งานแห่ปราสาทผึ้ง งานวันออกพรรษา จากการศึกษาที่จังหวัดหนองคาย ได้มีการจัดประเพณี วัฒนธรรมอันเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และจังหวัดหนองคายยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ประเพณี วัฒนธรรม และพระพุทธศาสนาที่สำคัญ เช่น วังน้ำมอก บั้งไฟพญานาค วัดหลวงพ่อบุญรอด วัดศรีชมพูนาค วัดอรัญบรรพต วัดหินหมากเป้ง แหล่งโบราณคดีโคกคอน อำเภอท่าบ่อ และมีเกจิอาจารย์ชื่อดัง คือ หลวงปู่เทสก์ และ หลวงปู่เหรียญ เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาว่าสถานภาพการดำเนินงานขับเคลื่อนของโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในพื้นที่จังหวัดหนองคายเป็นอย่างไร ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในพื้นที่จังหวัดหนองคายเป็นอย่างไร และมีแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นอย่างไร โดยจะทำการศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดหนองคาย

เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาเสนอเป็นรูปแบบการขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ของคณะสงฆ์ จังหวัดหนองคายต่อไป ซึ่งจะก่อให้เกิดการวางแผนการจัดการขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ที่เหมาะสมในพื้นที่จังหวัดหนองคายอย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและรูปแบบการดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”
๒. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานและกลไกของการขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย
๓. เพื่อเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ของคณะสงฆ์ จังหวัดหนองคาย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด หลักการบูรณาการพุทธธรรมกับระบบการดูแลสุขภาพพระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ จากคัมภีร์ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการจัดเวทีวิชาการของชุมชนต่างๆ และภาคที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นการศึกษาแนวคิด หลักการ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินงานขับเคลื่อนของโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย สภาพปัญหา สาเหตุ และอุปสรรคของการดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมกับจังหวัดต่างๆ เปิดโครงการนำร่องและขับเคลื่อนการดำเนินงานในหลายพื้นที่ โดยมีเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่ ร่วมขับเคลื่อนโครงการ และนำเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ของคณะสงฆ์ จังหวัดหนองคาย

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการ โดยมีการศึกษาวิเคราะห์ทั้งในเชิงพื้นที่และเอกสาร ดังนั้น จึงกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในลักษณะของคณะสงฆ์ ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีพื้นที่ศึกษานำร่องจำนวน รวม ๙ อำเภอ คือ อำเภอเมืองหนองคาย อำเภอท่าบ่อ อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอสังคม อำเภอโพนพิสัย อำเภอรัตนวาปี อำเภอปากคาด อำเภอโพธิ์ตาก อำเภอเฝ้าไร่ อำเภอโซ่พิสัย โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในลักษณะของตัวแทน กลุ่มตัวอย่างของอำเภอ จำนวน ๑๐ อำเภอ ๆ ละ ๔๐ ราย เช่น เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้เห็นรูปแบบการดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงตามความสำคัญของการศึกษาวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์วิเสส คัมภีร์สำคัญอื่นๆ งานวิจัย ตำรา บทความ/เอกสารทางวิชาการ ด้านพระพุทธศาสนาและด้านต่างๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) ที่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามต่างๆ ไว้ก่อนล่วงหน้า โดยซักถามผู้ถูกสัมภาษณ์ทุก ๆ ท่านด้วย ข้อคำถามเดียวกันตามแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยออกไปเก็บข้อมูลแบบเผชิญหน้า (face to face) พูดโต้ตอบซึ่งกันและกัน เริ่มตั้งแต่การแสดง ความเคารพ แนะนำตัวผู้วิจัย และจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์ เริ่มการสัมภาษณ์ และจดบันทึกคำตอบทั้งหมดลงในแบบสัมภาษณ์ ซึ่งสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัย

๑. แนวคิดทฤษฎีและรูปแบบการดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

ผลการวิจัย พบว่า “ศีล” (Morality) หมายถึง เป็นความประพฤติชอบทางกาย และวาจาหรือเรียกว่าความเป็นปกติ คือ ความมีระเบียบวินัยทางกาย และวาจา โดยอาศัยเจตนาถาวร จึงละบาป คือ อกุศลได้ คือ กายทุจริต วิจิทุจริต ศีลพื้นฐาน หรือขั้นต้นที่สุด คือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าจะด้วยทางกาย หรือวาจา และการไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวค้ำศีลของตน การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่เกิดจากการเกี่ยวข้องและเปิดโอกาสให้กับบุคคล กลุ่มบุคคล สมาคม หรือองค์กรต่างๆ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม อันเป็นเหตุเร้าใจให้เกิดการมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม

ตัดสินใจ สำรวจปัญหา วางแผนปฏิบัติการดำเนินงาน ตลอดจนติดตามประเมินผล ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกตระหนักว่าตนเองได้มีส่วนร่วม และเป็นเจ้าของกิจกรรมของชุมชนจะได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานต่างๆ ด้วยดี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรงต่อตนเองและส่วนรวม ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อพื้นฐานของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงานแต่ละองค์กร รวมทั้งขึ้นอยู่กับกาลเวลาและยุคสมัยอีกด้วย ในงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการอยู่ร่วมกันของชุมชนในพื้นที่วิจัย ให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงโดยคำนึงถึงคุณค่าและความหลากหลายของคนในสังคม

รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกบุคคล กลุ่ม ผ่านรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยการทำกิจกรรมร่วมกันตลอดจนมีเป้าหมายเดียวกัน หรือที่เรียกว่าเครือข่ายทางสังคมนั้น คือ การดำเนินการเพื่อเชิญชวนให้คนในหมู่บ้านมาร่วมกันรักษาศีล ๕ จะต้องมีการสร้างเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงกลุ่มคนที่สมัครใจจะร่วมกันรักษาศีล ๕ ภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน เป็นการร่วมมือของกลุ่มคนในการทำกิจกรรมของส่วนรวมโดยความสมัครใจ การมีความรู้สึกผูกพัน และรับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กลุ่มต้องการ ซึ่งการประชาสัมพันธ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการที่จะเผยแพร่ข่าวสารความรู้ หลักธรรมที่ถูกต้องให้เข้าใจตรงกันและถือเป็นหัวใจสำคัญของการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา การประชาสัมพันธ์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับวัด หมู่บ้าน และทุกหน่วยงาน เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจในคุณค่าของการรักษาศีล ๕ เพื่อแสวงหาความร่วมมือและการสนับสนุนจากสาธารณชน ทั้งจากสาธารณชนภายในและภายนอก กับทั้งเพื่อส่งต่อความดีงามในหลักธรรมแห่งศีล ๕ ให้กับประชาชนได้มีโอกาสเลือกเดินไปในหนทางที่ถูกต้องดีงามตามความตั้งใจของแต่ละบุคคลในที่สุด

๒. สภาพการดำเนินงานและกลไกของการขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย

ผลการวิจัย พบว่า การควบคุมคุณภาพตามกระบวนการ PDCA จะต้องมีการกระทำในทุกกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และปฏิบัติการในทุกระดับไม่ว่าจะเป็น คณะสงฆ์ระดับเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์และผู้บริหารหน่วยงานราชการระดับจังหวัด หัวหน้าหมวดหรือฝ่าย และบุคลากรอื่นๆ และมีการเชื่อมโยงกันจึงจะเกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอันจะส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพตามมาด้วย คณะสงฆ์จังหวัดหนองคายใช้ระบบการบริหารจัดการเชิงระบบเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด หรือเพื่อความเป็นเลิศ โดยใช้มุมมองเชิงระบบ ดังนี้ คือ

มีความปรองดองสมานฉันท์ รักและเทิดทูนไว้ซึ่งสถาบันชาติ พระพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์ ส่วนผลการขับเคลื่อนโครงการและกิจกรรมมีรายงานผลการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการที่มีผลสัมฤทธิ์ ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ สำหรับการนำศีล ๕ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในปัจจุบันของชุมชน ในเขตอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย เพราะความคิดในจิตใจของตนเอง ว่า เมื่อสมทานรับศีล ๕ แล้ว จะไปกระทำผิดไม่ได้ แม้กระทั่งคิดที่จะกระทำจนกลายเป็นตราบาป อยู่ในใจเสมอ ดังนั้นพระภิกษุสงฆ์หรือบัณฑิตนักปราชญ์ผู้รู้สมควรอธิบายขยายเนื้อความให้ชัดเจนหรือ มีเหตุผลรองรับเสมอ ประเด็นที่ว่าศีล ๕ ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์จากการดำเนินชีวิตตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และสามารถนำผลสัมฤทธิ์ไปสู่การปฏิบัติในปัจจุบันได้มากถึง ๑๐๐% สอดคล้องกับประเด็นที่ว่า ผู้ที่จะเป็นคนเต็มคนคือ ๑๐๐% จะต้องเป็นผู้มีการดำเนินชีวิตประจำวันที่ประกอบด้วยเบญจศีล และเบญจธรรมทั้ง ๕ ข้อดังกล่าวแล้ว

บทสรุป

รูปแบบการดำเนินงานการขับเคลื่อนตามกิจกรรมของโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เชิงปริมาณ จังหวัดหนองคายมีจำนวน ๙ อำเภอ ๖๘ ตำบล และ ๖๗๘ หมู่บ้าน เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ มีจำนวนประชากรทั้งหมด ๕๑๗,๒๖๐ คน เข้าร่วมโครงการ ๓๐๙,๔๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๘๓ ของจำนวนประชากร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑๖๐,๓๒๒ ครัวเรือน เข้าร่วมโครงการ ๙๖,๑๙๓ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๐ ของจำนวนครัวเรือนจำนวนนักเรียน นักศึกษา จำนวนทั้งสิ้น ๖๘,๑๑๘ คน เข้าร่วมโครงการ ๔๒,๙๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๐๐ ของจำนวนนักเรียน นักศึกษามีพระภิกษุสามเณรสมัครเป็นแกนนำ (อาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนา) จำนวน ๑,๖๖๙ รูปแบบการจัดเก็บข้อมูลจังหวัดหนองคายอยู่ระหว่างการดำเนินงานลงข้อมูลใน www.sila5.com โดยปัจจุบันมีจำนวนประชากรที่เข้าร่วมสมัครโครงการแล้ว ๓๔๐,๗๖๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖ ของจำนวนประชากรทั้งหมด อยู่ในลำดับที่ ๔๕ ของประเทศ (ข้อมูล ณ วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๙) และการขับเคลื่อนเชิงคุณภาพจังหวัดหนองคายได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล ๕, กิจกรรมตามวิถีชาวพุทธ และกิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล จำนวน ๑๔ โครงการ ซึ่งประสบผลสำเร็จทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพมีหน่วยงานต้นแบบรักษาศีล ๕ ที่ผ่านการคัดเลือก จำนวน ๑๑ แห่ง สถานศึกษาต้นแบบรักษาศีล ๕ ที่ผ่านการคัดเลือก จำนวน ๕๓ แห่ง ที่ทำการกำนันต้นแบบรักษาศีล ๕ ที่ผ่านการคัดเลือก จำนวน ๖๐ แห่ง ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านต้นแบบรักษาศีล ๕ ที่ผ่านการคัดเลือก จำนวน ๗๐ แห่ง จากเป้าหมายที่กำหนดทั้งหมด ๗๙ แห่ง ได้ ๑๙๔ แห่ง ซึ่งเกินเป้าหมายที่กำหนดคิดเป็นร้อยละ ๒๔๕.๕๗ ของจำนวนเป้าหมายการจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักธรรม

ทางพระพุทธศาสนาตามกรอบกิจกรรม ๓ ด้าน ด้วยการแสดงนิทรรศการของหมู่บ้านต้นแบบที่ผ่านการคัดเลือกแต่ละอำเภอ จำนวน ๙ อำเภอ และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลที่ผ่านการคัดเลือกในการจัดกิจกรรมส่งเสริมโครงการ จากอำเภอเมืองหนองคาย ๓ แห่ง อำเภอรัตนวาปี ๓ แห่ง อำเภอโพธิ์ตาก ๓ แห่ง อำเภอท่าบ่อ ๑ แห่ง และอำเภอโพนพิสัย ๙ แห่ง รวมจำนวน ๑๙ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๒๖.๖๗ ของจำนวนเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในเรื่องเกี่ยวกับการขับเคลื่อนงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” นวัตกรรมในการจัดการความรู้ในการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ได้ข้อมูลมาอธิบายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของคนในชุมชนได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมให้คนในสังคมให้เกิดมีความสงบสันติสุข เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติ เพื่อเป็นแนวทางของการสร้างความมั่นคง มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความรักกันระหว่างประชาชนในประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา.กระทรวงวัฒนธรรม. **คู่มือการดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำปีงบประมาณ, ๒๕๕๖.**
- พระสิริมังคลาจารย์ รจนา. **มังคลัตถทีปนี ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** แปลโดยคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระมหาสำรวย ญาณส่วโร. (พินดอน). **การศึกษาผลกระทบจากการกล่าวละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.**
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.**
- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดหนองคาย. **การดำเนินโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” (ระยะที่ ๓) จังหวัดหนองคาย, ๒๕๕๙.**

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์. มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, รายงานการรับแจ้งและจับกุมคดีอาญา ๕ กลุ่ม. กรุงเทพมหานคร.

[ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://statistic.police.go.th/stat/๔๐_๕๐/MONTH๕๐.xls,

[๖ สิงหาคม ๒๕๖๐].

